

**Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості**

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Матеріали обласного навчально-методичного семінару для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку (28.11.2025 року)

Друкується за ухвалою науково-методичної ради Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості (протокол № 2 від 15.04. 2026)

Упорядник матеріалів:

Гриненко Олена Миколаївна, завідувач гуманітарно-науково-технічного відділу Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості, кандидат педагогічних наук, доцент

Формування дослідницької компетентності здобувачів позашкільної освіти // Матеріали обласного навчально-методичного семінару для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку (28.11.2025 року). Містить теоретичний і практичний матеріал з проблеми формування дослідницької компетентності здобувачів позашкільної освіти.

ЗМІСТ

ПРЕФЕЙС.....	4
1. <i>Гриненко О.М.</i> Підходи до формування дослідницької компетентності здобувачів позашкільної освіти.....	5
2. <i>Ліхута О.В.</i> Заняття-дослідження — лабораторія формування дослідницької компетентності.....	13
3. <i>Жижченко Л.Б.</i> Формування дослідницької компетентності на прикладі написання есе.....	19
4. <i>Ксенжук О.І.</i> Гуртки еколого-натуралістичного напрямку як платформа формування дослідницької компетентності.....	25
5. <i>Полякова Т.В.</i> Дослідницька компетентність педагога як складова професіоналізму.....	32
ЛІТЕРАТУРА.....	39

ПРЕФЕЙС

Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його з актуальними потребами в контексті інтеграції до європейського освітнього простору є його побудова на основі сучасних освітніх підходів. Останнім часом в Україні затверджено нові освітні стандарти, розроблено навчальні програми, реалізуються педагогічні технології, орієнтовані на компетентнісний підхід.

Виховання особистості засобами позашкільної освіти передбачає створення умов не лише для адаптації до нових суспільних і економічних відносин, але також для особистісного, творчого розвитку, професійного самовизначення дітей та молоді; актуалізує індивідуальні потреби особистості дитини, які не забезпечуються в достатній мірі в рамках освітніх програм загальноосвітньої школи.

З кінця ХІХ століття науковці та педагоги шукали можливості застосування наукових досліджень у навчанні, вивчали різноманітні способи використання дослідницьких методів, спрямовуючи діяльність педагога не лише на те, щоб подати готові знання, а й організувати навчання як дослідження. Нормативні й законодавчі акти в сфері освіти зазначають про необхідність формування дослідницьких умінь учнів, а саме, учні опановують науковий стиль мислення, усвідомлюють способи діяльності і ціннісні орієнтації, які дають змогу зрозуміти наукові основи сучасного виробництва, техніки і технологій, безпечно жити в сучасному високотехнологічному суспільстві і цивілізовано взаємодіяти з природним середовищем.

Дослідницька компетентність є цілісною та інтегративною якістю особистості, яка поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід практичної діяльності, ціннісні ставлення та якості особистості.

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Гриненко Олена Миколаївна,
завідувач гуманітарно-науково-технічного відділу
Донецького ОПДЮТ,
кандидат педагогічних наук, доцент

Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його з актуальними потребами в контексті інтеграції до європейського освітнього простору є його побудова на основі сучасних освітніх підходів.

І одним із таких підходів є *компетентнісний підхід* – це освітня концепція, спрямована на те, щоб діти отримували не тільки теоретичні знання, але й практичні навички та вміння застосовувати їх у реальних ситуаціях.

Саме компетентнісна освіта визначає освітній простір ХХІ сторіччя. Компетентнісний підхід є одним із ключових підходів, що забезпечує підготовку дітей до реального життя та дозволяє формувати у вихованців не тільки знання, а й уміння та навички, необхідні для самостійного вирішення життєвих і професійних завдань.

Перевагами компетентнісного підходу є:

- *актуальність* (знання та вміння вихованців відповідають потребам сучасного світу);
- *особистісний розвиток* (освітній процес стає більше орієнтованим на індивідуальні потреби);
- *розвиток самостійності та відповідальності* (вихованці вчаться самостійно приймати рішення);
- *підготовка до реального життя* (здобуті компетентності допомагають вихованцям адаптуватися до змін);
- *мотивація до навчання* (практичне застосування знань робить навчання цікавим).

Компетентнісний підхід – це шлях до підготовки вихованців до викликів сучасного світу. Важливо, щоб кожен учасник освітнього процесу (педагоги, батьки, вихованці) підтримував такий підхід, забезпечуючи всебічний розвиток і становлення компетентної особистості.

Компетентнісний підхід у позашкільній освіті О. Биковська визначає як підхід, що базується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формах та методах позашкільної освіти компетентностей особистості.

Практично компетентнісний підхід у позашкільній освіті можна реалізовувати двома основними шляхами, а саме через зміст позашкільної освіти та методику позашкільної освіти. Важливим є те, що в процесі реалізації компетентнісного підходу відбувається переосмислення, що вихованець є не лише «носієм» певної групи «знань, умінь і навичок», а й соціальною істотою, яка має реалізуватися в майбутньому, виконувати соціальні ролі і вирішувати коло професійних і життєвих завдань.

Людина за своєю природою — дослідник. Особливо яскраво пошукова активність проявляється в юному віці, коли невеликий життєвий досвід не дає можливості отримати відповіді на всі питання. І педагог може використовувати це природне прагнення до пошуку, до дослідження в своїй освітній діяльності.

І, перш ніж говорити про дослідницьку компетентність, необхідно сказати, що в процесі формування дослідницької компетентності, вихованець здійснює дослідницьку діяльність.

Дослідницька діяльність — це діяльність, спрямована на самореалізацію і самовизначення в процесі пошуку і пізнання, що сприяє формуванню мотивації до навчання, активної пізнавальної позиції, на основі якої відбувається розвиток інтелектуальних здібностей, креативності, комунікативності, мобільності, професіоналізації, рефлексивності суб'єкта.

В. Вербицький вважає, що здійснення дослідницької діяльності залежить від створення позитивних психолого-педагогічних умов, диференційованого підходу до навчання. Він зауважує, що учень, здійснюючи дослідження,

проходить свій шлях вирішення поставленого завдання через евристичні підходи, не використовуючи відомі алгоритми.

Змістом дослідницької діяльності є:

- *орієнтування* (виділення предметної області здійснення дослідження);
- *проблематизація* (виявлення і усвідомлення проблеми (конкретного питання), що не має на даний момент рішення, постановка мети дослідження);
- *визначення способів і засобів проведення дослідження* (добір і обґрунтування методик, вибір принципів відбору матеріалу для дослідження);
- *планування* (тобто формулювання послідовних завдань дослідження, розподіл послідовності дій для здійснення дослідницького пошуку);
- *емпірія* (тобто збір емпіричного матеріалу, постановка і проведення експерименту, первинна систематизація отриманих даних). Емпіричні дослідження — спостереження і дослідження конкретних явищ, експеримент, а також класифікація та опис результатів дослідження і експерименту;
- *аналіз* (передбачає узагальнення, порівняння, аналіз, інтерпретація даних дослідження);
- *рефлексія* (передбачає співвіднесення гіпотези з отриманими висновками, аналіз процесу проведення дослідження).

Існують такі *види дослідницької діяльності*:

- *фундаментальні наукові дослідження* (включають теоретичні або емпіричні дослідження, спрямовані на отримання нового знання про об'єкти, процеси або явища навколишнього світу);
- *прикладні наукові дослідження* (метою яких є застосування нових знань та апробація для досягнення конкретних практичних завдань);
- *пошукові наукові дослідження* (спрямовані насамперед на отримання нового знання та виконання науково-дослідницьких робіт з метою застосування його на практиці);

- *науково-технічна діяльність* (діяльність з вирішення технологічних, інженерних, економічних, соціальних, гуманітарних та інших проблем);
- *експериментальні розроблення* (засновані на набутих в результаті проведення досліджень знаннях, в основному займається вдосконаленням і зачіпає такі області дослідження, як збереження життя і здоров'я людини, створення і оброблення нових матеріалів, а також послуг, систем або методів);
- *науково-технічний результат* (у науковій або науково-технічній діяльності, що містить нові знання або рішення, обов'язковою умовою є його фіксація на будь-якому носії інформації, що обумовлює його завершеність);
- *інновації* (введений в практику унікальний або вдосконалений продукт, процес, технологія);
- *інноваційна діяльність* (спрямована на реалізацію інноваційних проєктів);
- *науково-технічний проєкт* (алгоритм заходів, спрямованих на отримання наукових або науково-технічних результатів, обмежений за часом і ресурсами для реалізації).

Щодо *освітнього процесу дослідницьку діяльність* поділяють на:

- науково-дослідницьку;
- навчально-дослідницьку.

Науково-дослідницька діяльність розглядається як активна творча пізнавальна діяльність суб'єкта, спрямована на одержання і застосування нових знань, що володіють об'єктивною новизною, і (або) вдосконалення об'єктивної реальності.

Це діяльність вихованців під керівництвом педагога. Означене дозволяє розвивати у дітей пізнавальний інтерес, самостійність, вміння систематизувати, узагальнювати і поглиблювати свої знання, застосовувати їх на практиці.

Науково-дослідницька діяльність вимагає високого рівня знань, в першочергу, самого педагога, володіння методиками дослідження, наявності бібліотеки зі спеціалізованою літературою, і взагалі, бажання поглиблено займатися дослідницькою діяльністю з вихованцями.

Навчально-дослідницька діяльність розглядається як інтелектуально-евристична діяльність вихованців, яка передбачає творчу самостійність в пошуках суб'єктивної новизни теоретичних і експериментальних знань і спрямована на формування дослідницької компетентності вихованців.

Навчально-дослідницька діяльність поєднує навчання і дослідження. Передбачає активну участь вихованців у процесі дослідження, що дозволяє їм здобувати нові знання, формувати дослідницькі вміння. Здійснюється під керівництвом педагога, спрямована на вирішення дослідницького завдання, має на увазі наявність певних етапів і дослідницьких дій і передбачає творчу самостійність дітей.

Для того, щоб вихованці осмислили сутність дослідницької діяльності, педагогу необхідно створювати ситуації, коли знання досягається шляхом виявлення і вирішення проблем, показувати дітям способи подолання труднощів, навчати їх доцільному і усвідомленому використанню логічних прийомів, таких як: порівняння, аналіз, узагальнення, класифікація. А також емпіричних спостережень, збору інформації, проведення експериментів. Означене сприяє вихованню оригінально мислячої особистості, розвитку творчих здібностей, формує дослідницькі вміння, а також дослідницьку компетентність.

Дослідницька компетентність — це інтегративна якість особистості, яка поєднує знання, навички, досвід та ціннісні ставлення, що проявляється у готовності та здатності до самостійного пошуку рішень нових проблем та творчого перетворення дійсності.

Освітній процес закладу освіти спрямовується на виявлення та розвиток здібностей та обдарувань особистості, її індивідуальних можливостей, досягнення результатів навчання, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних умінь. Головною метою освіти є усебічний розвиток особистості дитини. Результатом — здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьку роботу, яка вміє вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію.

На думку Вербицького, вихованець, який займається дослідженням, здатний переносити дослідницький підхід на різні сфери діяльності і застосовувати в різних ситуаціях. Зазначене підтверджує поліфункціональність, універсальність і надпредметність дослідницької компетентності.

Основними аспектами значення дослідницької компетентності є:

— *розвиток критичного мислення* (дослідницька компетентність вимагає здатності до самостійної, творчої та критичної роботи з інформацією, що є основою для прийняття обґрунтованих рішень);

— *самостійність і творчість* (дослідницька компетентність розвиває здатність вихованця до самостійного пошуку розв'язання поставлених завдань, що є важливим для будь-якої сфери діяльності);

— *фундамент для подальшого навчання* (набуті знання та навички створюють міцну базу для подальшого навчання та засвоєння нової інформації);

— *успішна діяльність* (у цілому, дослідницька компетентність визначає здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність, що є одним із головних показників успішності в сучасних умовах).

Компонентами дослідницької компетентності є:

— когнітивний (знання про науковий метод, методологію досліджень);

— праксеологічний (практичні навички, як-от планування, проведення дослідження та обробка його результатів);

— аксіологічний (ціннісні ставлення до наукової творчості, пошуку істини та знань);

— соціально-поведінковий (здатність до наукових дискусій та співпраці в дослідницькій діяльності).

Дослідницька компетентність включає вміння:

— *визначати проблему* — це властивість, що характеризує мислення людини. Розвивається вона протягом тривалого часу в самих різних видах діяльності, для її розвитку можна відібрати спеціальні вправи і методики, які в значній мірі допоможуть у вирішенні цього складного педагогічного завдання;

— *ставити запитання;*

— *формулювати гіпотезу* (уцьому процесі обов'язково потрібні оригінальність і гнучкість мислення, продуктивність, а також такі особистісні якості як рішучість і сміливість. Гіпотези народжуються як в результаті логічних міркувань, так і в результаті інтуїтивного мислення);

— *давати визначення поняттям;*

— *класифікувати;*

З умінням бачити проблему тісно пов'язане вміння:

— *спостерігати;*

— *аналізувати результати;*

— *робити висновки;*

— *структурувати матеріал;*

— *доводити і захищати свої ідеї, вести дискусії.*

Враховуючи вищезазначене, *проявами дослідницької компетентності є:*

— *самостійність у постановці та вирішуванні дослідницьких завдань;*

— *аналіз та інтерпретування отриманих даних;*

— *критичне мислення та висування гіпотез;*

— *узагальнення результатів дослідження та передбачення їх наслідків;*

— *особистісне ставлення до процесу дослідження як до творчої діяльності.*

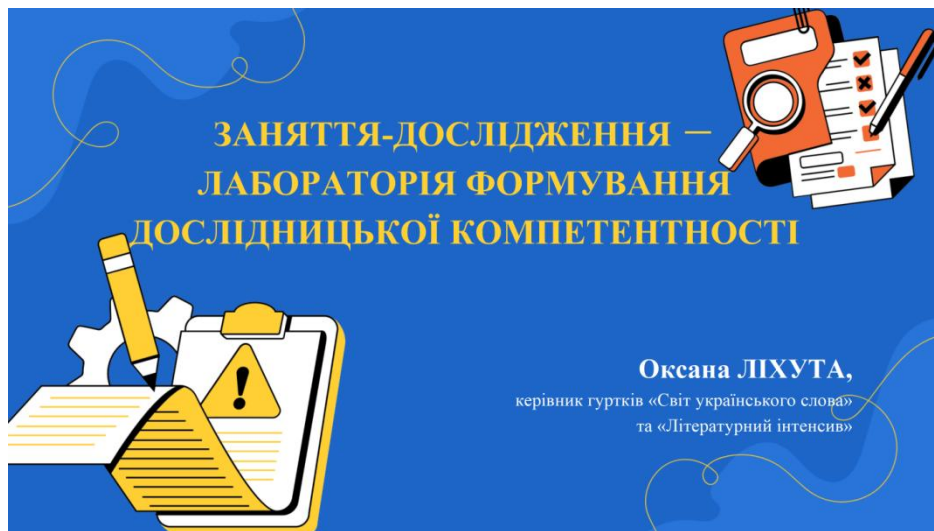
Ефективності формування дослідницьких умінь вихованців сприяють педагоги, які забезпечують організацію освітнього процесу з використанням інноваційних інтерактивних занять, застосування проблемно-пошукових та діагностично-дослідницьких методів. Особливої уваги потребує організація самостійної пошукової роботи, виконання різного рівня навчально-дослідницьких завдань. Вихованці, які цілеспрямовано займаються дослідницькою діяльністю, мають істотні якісні характеристики та сформовані навички й уміння, які становлять основу їх дослідницької компетенції.

Дослідницька компетентність педагога – це ключова здатність успішно проводити дослідження, яка формується на основі знань, умінь та навичок, що дозволяє педагогу здійснювати самостійну, творчу та критичну роботу з інформацією. Є складовою професіоналізму педагога.

У Донецькому обласному палаці дитячої та юнацької творчості функціонують гуртки за різними напрямками позашкільної освіти. Так, *дослідницько-експериментальний напрям* передбачає включення вихованців у науково-дослідницьку, пошукову діяльність в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, а також створенню умов для творчого самовдосконалення та виявлення, розвитку і підтримки юних талантів та обдарувань.

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти передбачає оволодіння вихованцями знаннями про навколишнє середовище, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем.

Отже, дослідницька компетентність є основою для розвитку інших видів компетентностей, оскільки реалізує творчі здібності вихованців і допомагає їм досягти успіхів у майбутньому. Дослідницька компетентність є наслідком саморозвитку вихованця, його особистісного зростання, самоорганізації, самовдосконалення і синтезу його пізнавального, особистісного та діяльнісного досвіду.

Ми живемо в час, коли цінність має уміння шукати, аналізувати, відкривати. Сучасна позашкільна освіта – це не просто місце розвитку здібностей, а простір формування мислячої, творчої, самостійної особистості. Одним із пріоритетів сьогодні є виховання дослідницької компетентності, і саме в позашкільлі ми маємо ідеальні умови для її розвитку.

Гурток української мови та літератури – це жива лабораторія слова, де кожне спостереження може стати темою дослідження. Вихованці мають справу з безмежним полем для пошуку: мовні явища, стилістика, діалекти, літературна творчість, мовлення сучасної молоді. Тут дитина навчається бачити в слові зміст, контекст, культуру, історію. Однією з ефективних форм роботи є *заняття-дослідження*.

ЗАНЯТТЯ-ДОСЛІДЖЕННЯ

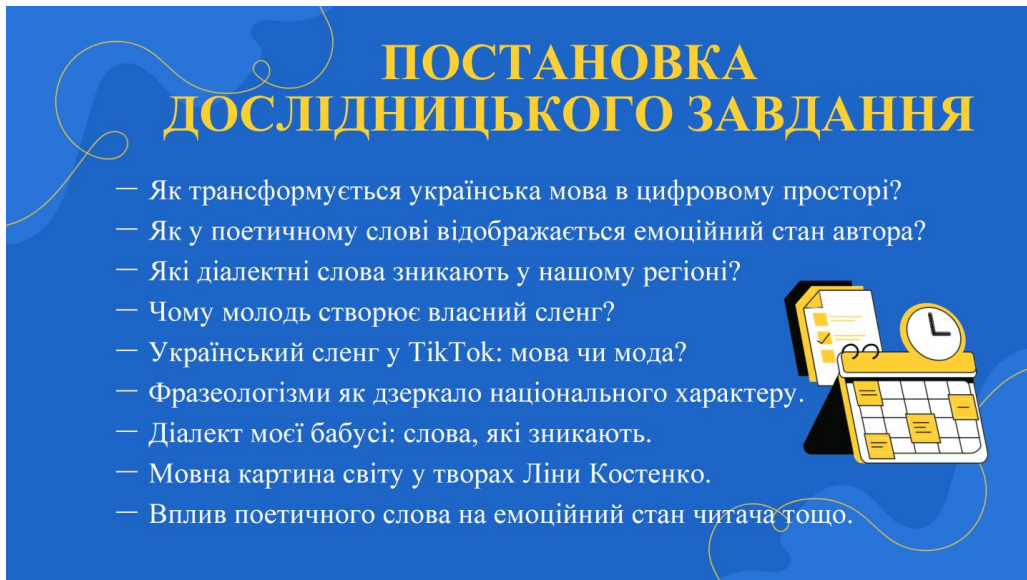
Структура:

- 1) постановку проблеми;
- 2) пошуково-дослідницький етап;
- 3) обмін інформацією;
- 4) аналіз і обробку результатів;
- 5) підсумок і рефлексію.

Його структура включає:

- 1) постановку проблеми;
- 2) пошуково-дослідницький етап;
- 3) обмін інформацією;
- 4) аналіз і обробку результатів;
- 5) Підсумок і рефлексію.

Під час таких занять діти не просто засвоюють інформацію, а створюють інтелектуальний продукт – власне відкриття, нове знання, висновок. Це формує пізнавальну активність, аналітичні здібності, уміння порівнювати, класифікувати, узагальнювати матеріал.

ПОСТАНОВКА ДОСЛІДНИЦЬКОГО ЗАВДАННЯ

- Як трансформується українська мова в цифровому просторі?
- Як у поетичному слові відображається емоційний стан автора?
- Які діалектні слова зникають у нашому регіоні?
- Чому молодь створює власний сленг?
- Український сленг у TikTok: мова чи мода?
- Фразеологізми як дзеркало національного характеру.
- Діалект моєї бабусі: слова, які зникають.
- Мовна картина світу у творах Ліни Костенко.
- Вплив поетичного слова на емоційний стан читача тощо.

На занятті-дослідженні відбувається постановка дослідницького завдання. Дослідницьке завдання відрізняється від простого запитання тим, що воно вимагає аналізу, пошуку рішень та обґрунтувань. Це не просто «Що це таке?», а, наприклад:

- як трансформується українська мова в цифровому просторі;
- як у поетичному слові відображається емоційний стан автора;
- які діалектні слова зникають у нашому регіоні;
- чому молодь створює власний сленг;

- український сленг у TikTok: мова чи мода?;
- фразеологізми як дзеркало національного характеру;
- діалект моєї бабусі: слова, які зникають;
- мовна картина світу у творах Ліни Костенко;
- вплив поетичного слова на емоційний стан читача тощо.

Такі дослідницькі завдання задають напрям дослідження та допомагають вихованцям зосередитися на конкретній проблемі.

Однак, необхідно звернути увагу на те, що під час формулювання завдання слід враховувати кілька критеріїв.

По-перше, завдання має бути точним і конкретним.

Розмите формулювання ускладнить процес роботи. Наприклад, замість «Яке значення має інтернет у сучасному суспільстві?» краще написати «Як інтернет впливає на успішність?».

По-друге, завдання має бути реалістичним. Необхідно враховувати свої часові та ресурсні обмеження.

І нарешті, важливо, щоб дослідницьке завдання містило проблему та мету. Проблема вказує на існуючий пробіл у знаннях або практичну складність, а мета визначає, чого ви хочете досягти.

Добре сформульоване завдання — це половина успіху. Воно стане орієнтиром на всіх етапах роботи, допомагаючи залишатися зосередженим і досягати конкретного результату.

Отже, на заняттях:

1. *Створюється атмосфера дослідження:* Ми не задаємо завдання — ми ставимо запитання: «Чому у мові соцмереж стільки запозичень?», «Які українські слова найчастіше втрачають своє значення?», «Як змінюється емоційне забарвлення поезії залежно від кольору?». Так народжується інтерес — перший крок до дослідження.

2. *Відбувається авчання методам наукового пошуку:*

Через прості дії діти вчаться:

- формулювати тему, мету, гіпотезу;
- спостерігати, записувати, систематизувати;
- робити висновки і презентувати результати.

Це не теоретичні лекції, а живі мовні експерименти.

3. *Поєднання теорії з практикою.* Здійснюємо дослідницьку діяльність через:

- *мовні майстерні* (створення власних текстів, казок, поезій);
- *літературні ігри, брейн-ринги, вікторини;*
- *дослідницькі проєкти* («Мова TikTok», «Символіка кольору в поезії», «Мова мого краю»).

4. *Проєктна та дослідницька діяльність.* Щороку ми проводимо внутрішній проєкт «Пошуки – знахідки – відкриття», під час якого вихованці:

- *обирають тему;*
- *проводять власне мовне дослідження;*
- *оформлюють висновки;*
- *презентують результати на в групі.*

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ:

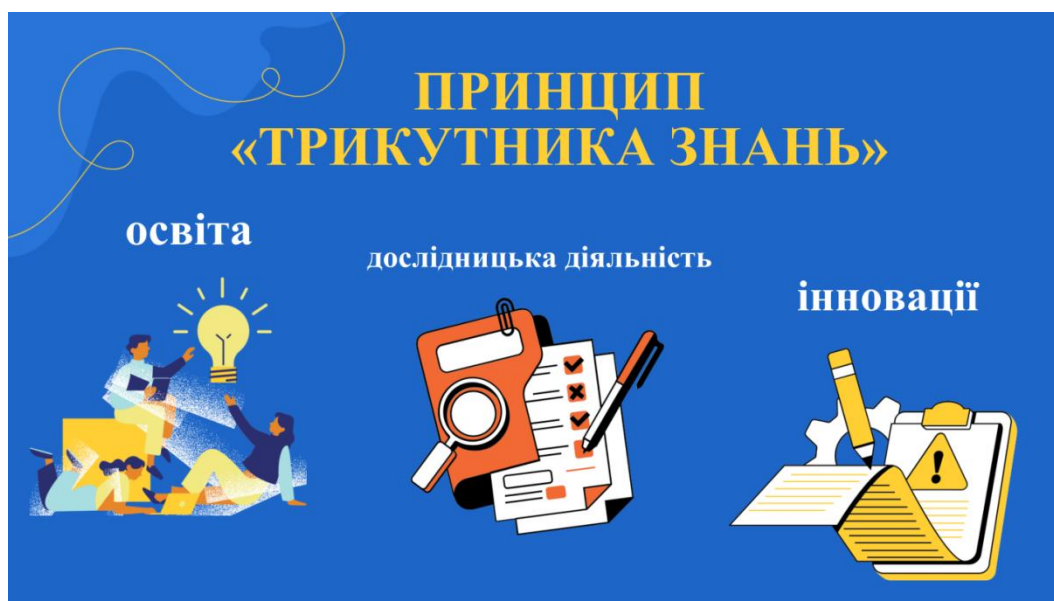
- мовні квести, брейн-ринги, літературні батли, «Хто швидше знайде помилку», дослідницькі майстерні;
- написання оповідань із продовженням, складання віршів, ілюстрацій до текстів, літературні реконструкції;
- літературні дослідження (аналіз неповних уривків літературних творів, реконструкція пропущених частин літературного твору, пошук авторських стилів, аналіз кольорової символіки, аналіз (порівняння) психологія героя, порівняльний аналіз літературних текстів);
- створення власних мініпроєктів («Мова TikTok», «Діалекти мого краю»);
- інсцензації;
- інтеграція інноваційних технологій (Google Forms, Padlet, Canva).

Саме публічний виступ, як показує практика, формує у вихованців *впевненість, уміння аргументувати й виступати*, а також дає відчуття справжнього наукового досягнення.

Практична діяльність:

- мовні квести, брейн-ринги, літературні батли, «Хто швидше знайде помилку», дослідницькі майстерні;
- написання оповідань із продовженням, створення віршів, ілюстрацій до текстів, літературні реконструкції;
- літературні дослідження (аналіз неповних уривків літературних творів, реконструкція пропущених частин літературного твору, пошук авторських стилів, аналіз кольорової символіки, аналіз (порівняння) психологія героя, порівняльний аналіз літературних текстів);
- створення власних мініпроектів («Мова ТікТок», «Діалекти мого краю»);
- інсценізації;
- інтеграція інноваційних технологій (Google Forms, Padlet, Canva).

Означена діяльність сприяє розвитку пізнавальної активності.

Особливе місце займає *принцип «трикутника знань»*: поєднання освіти, дослідницької діяльності та інновацій.

Саме він допомагає виховати дитину, яка здатна не лише повторювати, а мислити, творити, досліджувати. Кожен вихованець проходить етапи розвитку дослідницьких умінь:

- від зацікавлення і постановки питання до самостійного пошуку;
- від спостереження – до аналізу;
- від висновку – до презентації власного результату.

Результат: вихованці навчаються презентувати себе, формують впевненість у власних силах. Вони усвідомлюють, що мова – це не просто предмет, а живий організм, який можна вивчати, аналізувати, відкривати.

Отже, формування дослідницької компетентності – це не епізод, а системна робота, яка формує людину нового типу: самостійну, креативну, відповідальну, відкриту до світу. А позашкільна освіта – це саме той простір, де дитина може навчитися пізнавати себе через дослідження українського слова.

Термін «есе» походить від французького слова «essai», що означає «спроба» або «нарис». Уперше цей жанр був популяризований французьким філософом Мішелем де Монтенем у XVI столітті. Його твори, зібрані в книзі «Essais», стали класикою літератури й заклали основи для розвитку есе як жанру.

Есе — це короткий письмовий твір, у якому автор висловлює свої думки, судження, погляди на певну проблему. Цей жанр письма є дуже популярним у навчальних закладах, оскільки допомагає розвивати навички критичного мислення, аргументації та чіткого висловлювання своїх ідей. Есе як навчальна та наукова робота надає змогу вихованцю найповніше висловити власні думки, зобразити свої особисті міркування та уявлення про певні проблеми чи факти — навіть якщо їхнім джерелом є чужі праці, а не особистісний досвід.

Залежно від предмета висловлювання, виділяють такі *типи есе*:

— *Аналітичне есе*. Покликане критично розглянути тезу або явище. Воно транслює думку автора з даної теми, вказує на сторону, яку він приймає в спірному питанні.

— *Критичне есе*. Аналіз чиеїсь роботи (статті, фільму, твору образотворчого мистецтва тощо). У ньому вказують сильні та слабкі сторони роботи, розкриваються тонкощі її створення. Автор есе припускає, що хотів донести до публіки творець, і підбиває підсумок, чи вдалося йому досягти мети.

— *Есе-аргументація*. Доводить певну тезу за допомогою вагомих аргументів.

— *Есе-визначення*. Роз'яснює якийсь предмет або явище, дає про нього вичерпну інформацію. У цьому випадку не потрібно доводити корисність, працездатність або вірність предмета. У межах цього виду виділяють есе-опис, що розповідає про об'єктивні характеристики предмета.

— *Есе-розповідь*. Описує подію або дію. Найчастіше воно переслідує інформативну або розважальну мету і має зацікавити читача тим, що відбувається. Цей тип есе схожий на оповідання: у ньому також є зав'язка, розвиток подій, розв'язка і конфлікт.

— *Есе-порівняння*. Твір, який проводить паралелі між предметом і схожим явищем.

Появу жанру есе пов'язують з ім'ям французького філософа та письменника Мішеля Монтеня.

ЕСЕЙ (ЕСЕ) (від французького Ессаї, що в перекладі означає "спроба", "начерк") – жанр художньо-публіцистичної чи науково-популярної творчості, де вільно, не обов'язково вичерпно, але виразно індивідуально трактується певна подія, явище, проблема чи тема.

Воно відрізняється суб'єктивністю, лаконічністю й особистісним стилем викладу. Есе поєднує аргументовану дослідницьку думку з емоційним забарвленням і має відповідну структуру.

Для того, щоб написати якісне есе треба зрозуміти: *про що саме буде йти мова. Необхідно визначити головну ідею або позицію, яку автор хоче довести.*

Особливості есе:

- невеликий обсяг;
- поєднання дослідницької думки з емоційним забарвленням;
- суб'єктивність;
- довільна композиція;
- незвичайна манера мислення.

Особливості есе:

— *Невеликий обсяг.* Як правило, есе являє собою ємну аргументовану думку, що розкриває тему.

— *Предмет есе* – одна чітко сформульована проблема або теза. Ця форма не створена для дослідження широкого кола питань та їхнього глибинного аналізу. Автор есе розмірковує на доволі вузьку тему, шукає відповідь на конкретне запитання.

— *Суб'єктивність викладу.* Автор подає власне бачення питання і знаходить для нього об'єктивні аргументи. Письменник не претендує на істину. Есе виражає його особистий погляд.

— *Новизна.* Часто предметом есе стає актуальна ідея або неоднозначне питання. Автор прагне висловити нову думку з цього приводу. Наприклад, у світлі подій 2020 року італійський письменник і фізик Паоло Джордано створив есе «Зараження». У ньому автор описав свої спостереження про те, як змінився світ через пандемію коронавірусу і які зміни настануть у майбутньому.

— *Вільна композиція.* Немає чітких вимог до структури есе. Автор сам обирає в якому порядку викласти думку, щоб зацікавити читача.

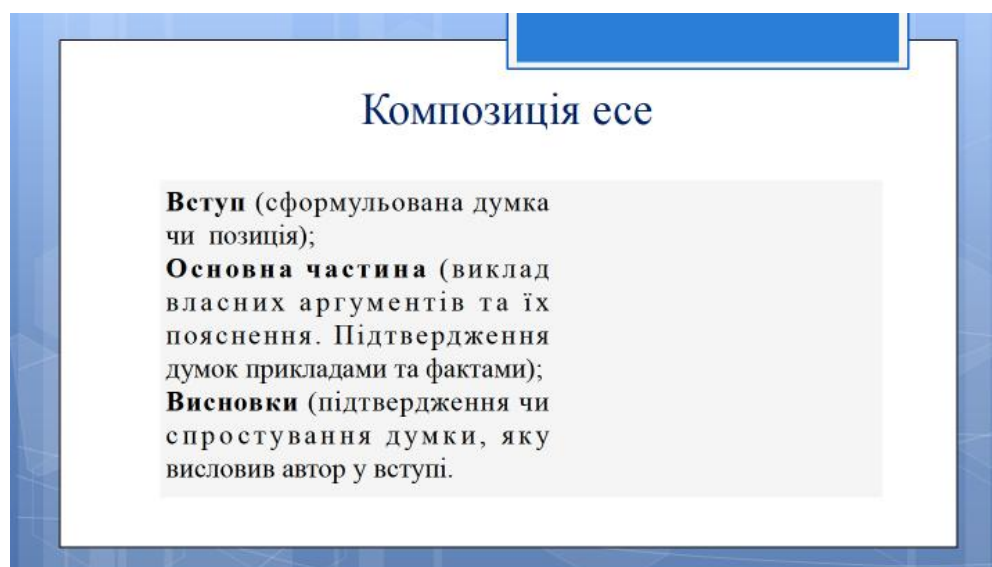
— *Простота оповіді*. Хоч у есе немає чіткої структури, воно зберігає логіку викладу. Автор дає аргумент за аргументом, які поступово розкривають його позицію.

Для того, щоб текст був написаний переконливо, варто зібрати короткі замітки, основні думки, аргументи, докази, факти, які підсилюють есе. Текст есе орієнтовно складається з трьох частин:

Вступ (сформульована основна думка чи позиція).

Основна частина (виклад власних аргументів та їх пояснення. Підтвердження думок прикладами або фактами. Бажано використовувати запитання, порівняння, логічні зв'язки.

Висновки (підсумувати головне, підтвердити чи спростувати думку, яку висловив автор у вступі).

Як дослідницька компетентність, що формується при написанні есе?

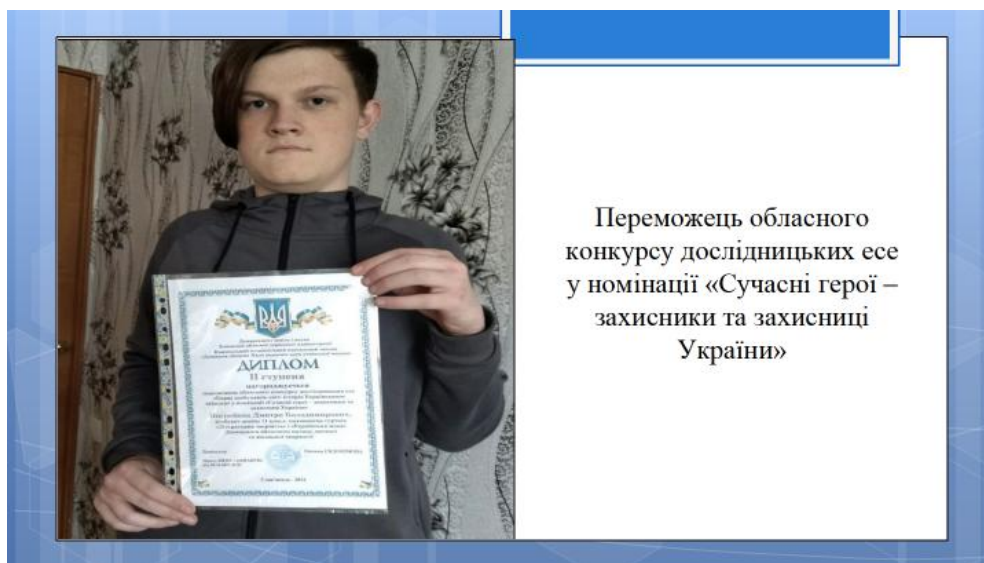
1. *Аналіз інформації*. Вміння відбирати, порівнювати та критично оцінювати факти, думки, що стосуються теми.
2. *Формулювання проблеми*. Уміння чітко визначати основне питання або проблему, яку потрібно розглянути.
3. *Аргументація та обґрунтування позиції*. Навички логічного побудування доказів, підтвердження власної позиції та опонування іншим думкам.

4. *Систематизація знань.* Вміння структурувати інформацію: розбивати текст на логічні частини (вступ, основна частина, висновок).

5. *Креативне мислення.* Розвиток здатності до пошуку оригінальних ідей та нестандартних підходів у висвітленні теми.

6. *Самостійність дослідження.* Формування навичок самостійного збору та обробки інформації.

7. *Рефлексія.* Вміння оцінити власні думки і зробити висновки, що покращують розуміння теми та власний погляд.

Герої живуть серед нас

Вступ (формулюємо проблему) *Чи здатна сучасна молодь, яка зосереджена на досягненні добробуту, ризикуючи своїм життям, захищати рідну землю?*

У передвоєнний час (до лютого 2022) часто можна було почути багато нарікань, особливо від представників старшого покоління про те, що сучасна молодь переважно пасивна, не здатна мати активну життєву позицію, зосереджена на забезпеченні власного добробуту та кар'єрному зростанні. З такими зауваженнями важко не погодитися, бо саме таку життєву настанову успішної людини (супер-герой) в один голос пропагували засоби масової комунікації.

Відданість обов'язку, турбота про людину, безкорислива праця для інших — цінності, які поступово відходили на другий план. І склалося враження, що в українській спільноті немає героїчних людей, справжніх патріотів, які здатні самовіддано захищати рідну землю. Але чи насправді це було так? Чи не прогледіли ми у нашій спільноті людей, які на перший погляд не виділялися супер досягненнями, проте могли в будь-яку хвилину прийти на допомогу сусідам, допомогти незнайомим, взяти на себе відповідальність захистити співвітчизників.

Коли розпочалася російська агресія й ворог, який уважався нашим добрим сусідом, безпощадно почав знищувати ваші рідні міста й села, на захист вітчизни піднялися свідомі люди, серед яких було дуже багато молоді. Чи це не є справжній героїзм, коли людина,

можливо, й фізично не підготовлена до страшної війни добровільно прагне захищати рідну землю.

Основна частина (Розповідь про життя Луценка Станіслава-воїна з акцентуванням уваги життєвих цінностях героя).

Український воїн — це справжній герой, який боронить свою країну та її народ від зовнішньої агресії: сміливий, рішучий та готовий ризикувати своїм життям заради свободи та незалежності нашої держави.

Таким воїном був мій брат — Луценко Станіслав, який загинув 15 серпня 2024 в районі села Невське Луганської області від смертельних поранень внаслідок мінометного обстрілу. 16-го вересня йому мало б виповнитися 29 років. У серпні 2022 року вирішив піти на фронт добровольцем, хоча батьки його відмовляли, просили обдумати це рішення, але він його не змінив. Мама згадує, що через місяць (саме такий час дали батьки синові на роздуми) він впевнено сказав, що саме його участь у бойових діях наблизить перемогу України. Уклавши контракт з ЗСУ, проходив навчання в піхотному училищі Національних Збройних Сил Латвії. На фронті брав участь у бойових діях на різних напрямках Донеччини.

Зі спогадів мами Станіслава Луценка Світлани Дмитрівни дізнаємося, яку справжню школу мужності довелося пройти її синові, щоб звикнути до бойового життя. Добряк у цивільному житті, він завжди був товариським мужнім хлопцем, тому серед побратимів мав багато друзів. Не один раз він прикривав свого бойового товариша, бо вважав, що йому, як батькові двох дітей, обов'язково треба вижити. Зі страшними епізодами фронтового життя хлопцеві доводилося зустрічатися дуже часто. Проте він намагався майже ніколи не розповідати рідним про них. Але одного разу не витримав і розповів, як вони з другом, стоячи в окопі, вирішили випити кави й несподівано потрапили під обстріл. Станіслав встиг нахилитись, а друг-ні. Він загинув від численних тілесних ушкоджень, так і не допивши каву. Такі розповіді сина багато чого пояснювали батькам у його поведінці. Зокрема, його мовчазний стан.

На бойових позиціях мій брат Станіслав перебував два роки. Рідні помітили, як за цей час змінився характер хлопця. Коли його прохали на декілька днів залишитися вдома, бо відпустка дозволяла, Станіслав неохоче погоджувався, викликаючи цим у батьків розчарування. Хлопець був переконаний, що тепер його сім'я - бойові товариші, а вдома-це рідні люди. На передову Станіслав просився сам, пояснюючи це належним військовим досвідом. Загинув хлопець та вісім його товаришів по дорозі на позиції. Їх помітив ворожий дрон, а пізніше почався сильний мінометний обстріл й тіла з поля бою забрали пізніше. Ворог зі слів Станіслава дуже часто йде стіною, а нашим хлопцям доводиться його зупиняти. Але найбільшою трагедією війни вважають не власну смерть, а-полон. Проте й на це хлопці мають свою раду.

Висновки. То ж чи є герої серед нас? Життєвий приклад Станіслава переконливо це доводить. З цього постає ще одне переконання, що Краматорська громада-це Україна. Особлива подяка Луценко Світлані Дмитрівні, яка виховала такого героїчного сина й, не зважаючи на горе втрати, розповіла нам про його життя.

Провести Станіслава в останню путь зібралася більша частина мешканців Билбасівки. Посмертно йому присвоєно звання «Почесний громадянин Слов'янської міської територіальної громади». Представник ТЦК вручив батькам нагороду «За мужність та відвагу». Хлопець також нагороджений медаллю «Учасника бойових дій».

Ми пишаємося своїм захисником, нам його дуже не вистачає. Яке страшне слово «ПОСМЕРТНО», коли це стосується рідної людини, яку ти знаєш більшу частину свого життя. Як тяжко розуміти, що він ніколи не повернеться, не зателефонує.

Спочивай з миром, наш герою.

Ми тебе ніколи не забудемо.

Я пишаюсь тобою, мій брате.

Таким чином, написання есе допомагає розвивати комплексні дослідницькі навички, необхідні для аналізу, осмислення і творчої обробки інформації.

ГУРТКИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ ЯК ПЛАТФОРМА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Олена Ксеєжук,
керівник гуртка «Натуралістичні дослідження»

Формування дослідницької компетентності вихованців гуртків еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти орієнтується на практичну роботу з живими тваринами і рослинами.

Формування дослідницької компетентності вихованців гуртків еколого-натуралістичного напрямку орієнтується на практичну роботу з живими тваринами і рослинами

Вивчення тварин і рослин починається у лабораторних умовах

потім у природних і, таким чином, відбувається

перенесення набутих на заняттях навичок спостереження і догляду за тваринами у польові дослідження

Вивчення тварин і рослин починається у лабораторних умовах, потім у природних і, таким чином, відбувається перенесення набутих на заняттях знань, навичок спостереження і догляду за тваринами у польові дослідження.

Полюві дослідження — метод збору первинних даних у природничих науках, що включає роботу на місцевості для отримання нових знань.

Полюві дослідження — метод збору первинних даних у природничих науках, що включає роботу на місцевості для отримання нових знань

Передбачається самостійна робота вихованців:

- з літературними джерелами;
- екскурсії на природу, до музеїв, на виставки, на об'єкти природно-заповідного фонду,
- виконання дослідницьких робіт, участь у науково-практичних конференціях.

Означене розвиває пізнавальну активність вихованця і формує навички науково-дослідницької діяльності, а також забезпечує всебічний гармонійний розвиток особистості.

Передбачається самостійна робота вихованців з літературними джерелами, екскурсії на природу, до музеїв, на виставки, на об'єкти природно-заповідного фонду, виконання дослідницьких робіт, участь у науково-практичних конференціях. Означене розвиває пізнавальну активність вихованця і формує навички науково-дослідницької діяльності, а також забезпечує всебічний гармонійний розвиток особистості.

Самостійна робота є засобом оволодіння вихованцями глибокими знаннями, формування у них активності й самостійності, розвитку розумових здібностей. Педагог прищеплює вихованцям уміння самостійно здобувати й застосовувати знання, ефективно працювати. Від цього великою мірою залежить результативність освітнього процесу, головна мета, якого полягає у формуванні всебічно розвиненої особистості, готової до активної трудової діяльності.

На жаль, цей метод рідко використовується закладами освіти, незважаючи на високу його ефективність і результативність.

Етапи діяльності гуртка:

- 1) теоретичні заняття;
- 2) практична робота з живими тваринами, набуття навичок спостереження і догляду за ними;
- 3) навчально-польова практика і перенесення набутих знань і навичок на роботу у природних умовах;
- 4) експедиції і дослідницька робота у природі;
- 5) написання науково-

Етапи діяльності гуртка:

- 1) теоретичні заняття;
- 2) практична робота з живими тваринами, набуття навичок спостереження і догляду за ними;
- 3) навчально-польова практика і перенесення набутих знань і навичок на роботу у природних умовах;
- 4) експедиції і дослідницька робота у природі;
- 5) написання науково-дослідницької роботи;
- 6) соціальна реалізація екологічних проєктів.

I етап — підготовчий. Заняття проходять протягом навчального року. Для таких занять потрібне спеціальне обладнання і, насамперед, справжні тварини і рослини. Наш гурток має все необхідне обладнання для занять, а також куточок живої природи.

Успішності занять з вихованцями сприяють екскурсії на природу. Найбільша кількість екскурсій випадає на осінній і весняний періоди, коли погодні умови дозволяють побачити багато тварин і рослин. Але і в зимовий період важливо провести спостереження за птахами і навчитись визначати сліди на снігу.

На жаль, зараз у нас є можливість проводити лише онлайн-заняття. Щоб забезпечити дітям хоча б якусь практичну роботу, я даю завдання спостерігати за тваринами в найближчому оточенні. Які метелики прилітають на міські клумби? Які комахи та павукоподібні живуть по сусідству з людиною? На яких деревах та на якій висоті будують гнізда сороки? тощо. Фото знахідок вихованці надсилають у групу гуртка, а я коментую спостереження.

Знання видового складу і систематики живих істот, законів екології і їх застосування в дослідженнях надає вихованцям широкі можливості у виборі індивідуальної теми роботи і професійному самовизначенні. Вихованці, які успішно закінчили навчальний рік, запрошуються на літню польову практику.

II етап — навчально-польова практика. Проводиться у похідних умовах на природі або на базі природоохоронних об'єктів.

Відбувається закріплення отриманих теоретичних знань, здобуття юннатами досвіду у вивченні природи рідного краю та окремих явищ, формування патріотичних почуттів до природи рідного краю, дбайливого ставлення до природних багатств Батьківщини.

III етап – формулювання завдання досліджень. Для організації експедиційної роботи з дітьми зручно налагодити співпрацю з науково-дослідницькими та природоохоронними закладами України. Крім того, важливо також сприяти усвідомленню вихованцями того, що їхній внесок у природоохоронну діяльність визнаний, а зібраний ними матеріал дійсно потрапив до науково-дослідницької організації або закладу природно-заповідного фонду і враховується під час вирішення питань охорони природи, облаштування природоохоронних об'єктів тощо. Важливо створити атмосферу творчого пошуку у спільній діяльності вихованців та наукових співробітників закладів-партнерів.

IV етап – експедиційна робота. Вихованці, які успішно засвоїли теоретичний курс у біологічному гуртку, а також пройшли польову практику, залучаються до науково-дослідницьких експедицій, які проводяться за завданнями природоохоронних організацій.

V етап – соціальна реалізація. Соціальна реалізація передбачає, що звіт про проведену роботу надається до тієї організації, яка ставила завдання на проведення досліджень. Найбільш вдалим є залучення вихованців до написання звіту. Це дає змогу їм відчути важливість виконаної роботи.

У той же час зібраний матеріал використовується вихованцями для написання індивідуальних дослідницьких робіт, участі в конкурсах та конференціях

Вихованці щорічно отримують високі результати та успішно виступають на науково-практичних конференціях. Так, минулого навчального року ми брали участь у Всеукраїнському біологічному форумі учнівської та студентської молоді «Дотик природи» і отримали 2 місце і 4 дипломи. Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників – 3 місце і 3 дипломи учасників, Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів – два 3-х місця. Цього навчального року троє вихованців гуртка встигли виступити на семінарах «Природно-заповідний фонд України» і «Екосистема Чорного моря» на базі Одеського аграрного університету і

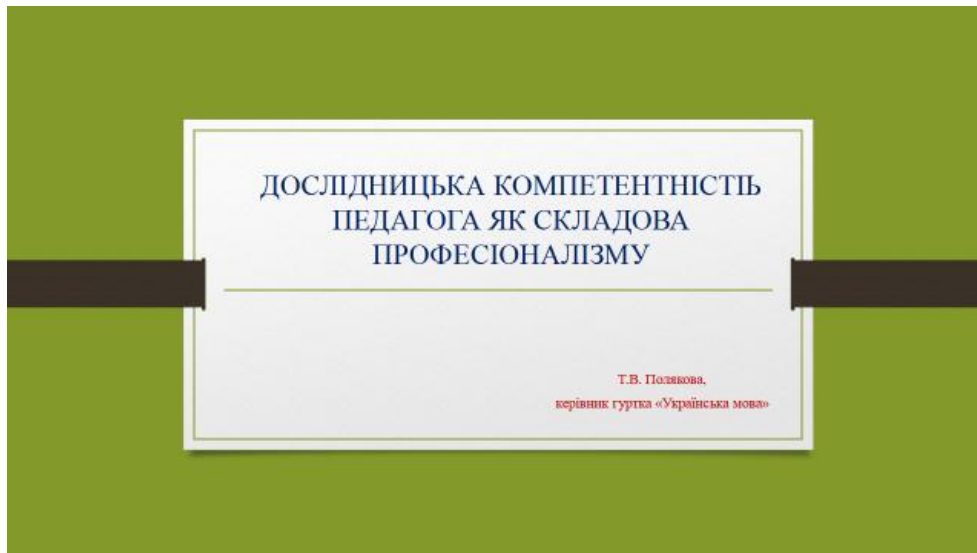

Отже, на мою думку, формування у вихованців дослідницької компетентності дає змогу виявляти та підтримувати обдарованих дітей, залучати інтелектуально та творчо обдаровану молодь до науково-дослідницької діяльності, створює умови для формування інтелектуального потенціалу нації

У той же час зібраний матеріал використовується вихованцями для написання індивідуальних дослідницьких робіт, участі в конкурсах та конференціях. Вихованці щорічно отримують високі результати та успішно виступають на конкурсах і науково-практичних конференціях. Так, минулого

навчального року ми брали участь у Всеукраїнському біологічному форумі учнівської та студентської молоді «Дотик природи» і отримали 2 місце і 4 дипломи. Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників – 3 місце і 3 дипломи учасників, Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів – два 3-х місця. Цього навчального року троє вихованців гуртка виступити на семінарі «Природно-заповідний фонд України» на базі Одеського аграрного університету і отримали сертифікати. А також двоє вихованців подали доповіді про результати своїх досліджень на Всеукраїнський біологічний форум «Дотик природи».

Отже, формування у вихованців дослідницької компетентності дає змогу виявляти та підтримувати обдарованих дітей, залучати інтелектуально та творчо обдаровану молодь до науково-дослідницької діяльності, створює умови для формування інтелектуального потенціалу нації.

Кожен сучасний керівник гуртка повинен перебувати в постійних пошуках нового, цікавого, нестандартного. Будь-яке дослідження є керованим процесом, тож хоча метод дослідження потребує особливої самостійності в роботі вихованців, усе ж від керівника гуртка великою мірою залежить правильна організація початкового етапу пізнання, формування уміння спостерігати, уміння слухати, відчувати й уміло синтезувати побачене, прочитане та почуте.

Формування дослідницької компетентності педагога передбачає готовність до науково-пошукової діяльності, планування та ефективної організації освітнього процесу для досягнення прогнозованих результатів. Це досягається через розвиток теоретичних знань, практичних умінь, особистісних якостей (ініціативність, самостійність, відповідальність) та навичок критичного і аналітичного мислення.

Завдання дослідницького характеру на заняттях гуртка з української мови реалізуються через вправи, які спонукають вихованців самостійно шукати, аналізувати та узагальнювати інформацію для розв'язання поставленої проблеми. Вони сприяють розвитку комунікативної та пізнавальної активності, творчого мислення та навичок самостійної роботи, формуючи здатність до самоорганізації та самоконтролю.

компоненти структури дослідницької компетентності педагога:

- когнітивний;
- мотиваційно-ціннісний;
- особистісно-ціннісний;
- діяльнісно-операційний.

На основі вищезазначеного можна виокремити такі *компоненти структури дослідницької компетентності педагога*:

— *когнітивний компонент* – сукупність теоретичних і методологічних знань, які необхідні педагогові, щоб ставити і вирішувати дослідницькі завдання у своїй професійній діяльності;

— *мотиваційно-ціннісний компонент* – зацікавленість у дослідницькій діяльності, ціннісне ставлення до неї; самостійність у процесі пізнання; прийняття рішень та їх оцінки; пізнавальна активність; здатність до подолання когнітивних труднощів;

— *особистісно-ціннісний компонент* – комплекс особистісних якостей, що забезпечують високий рівень проведення дослідницької діяльності: рівень інтелектуального розвитку; аналітичність розуму; рефлексивні здібності; конструктивна критичність мислення; сприйнятливність до нових ідей; уміння концентруватися; творча уява; інтуїція; психологічна підготовленість до активної дослідницької роботи; впевненість у своїх дослідницьких здібностях; наполегливість; працелюбність; відповідальність;

— *діяльнісно-операційний компонент* – уміння виявляти і формулювати проблеми, цілепокладання та планування дослідження, висунення гіпотези; сформовані навички проведення експериментів.

Пропонуємо розглянути основні типи дослідницької компетентностей, які використовуємо під час проведення гурткових занять з української мови.

Дослідження комунікаційного характеру — це вивчення обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями) між двома або більше особами. Воно аналізує процес спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів, щоб зрозуміти, як передається та сприймається інформація та і досягається взаєморозуміння. З'ясуємо з вихованцями, що таке спілкування, тобто процес, який відбувається щоденно, коли говоримо. Сюди входить:

Обмін інформацією: Як ми передаємо іншим наші думки, почуття, факти та ідеї. Що ми ставимо за мету: щоб інша людина зрозуміла нас правильно і щоб ми самі зрозуміли її.

Інструменти. Ми використовуємо різні засоби для комунікації (розігруємо діалоги, беремо інтерв'ю один в одного на різну тематику). Використовуємо: *усні слова* (різні розмови, телефонні дзвінки), *письмові слова* (листи, повідомлення), тексти (складаємо тексти в епістолярному стилі. Але це не просто листи: кожен вихованець повинен зацікавити адресата якоюсь родзинкою, щоб цей лист заінтригував читача. Звісно, що попередньо складаємо план написання, тобто аналізуємо структуру листа, щоб він був зв'язним текстом, а не банальний набір фраз. Досліджуємо походження припису PS.

Задіюємо мову тіла: жести, міміка, поза, тон голосу (коли йдеться про вербальне спілкування (діалог, полілог, виступ тощо).

Результат. Ефективна комунікація — це коли учасник діалогу повністю зрозумів свого комуніканта, а якщо це письмовий меседж, який, за легендою, вихованець відправив адресату, зрозумів його так, як і було задумано, водночас, зацікавившись тематикою.

Зворотний зв'язок. Це відповідь на повідомлення, яка показує, чи правильно вас зрозуміли, і чи не виникли непорозуміння.

Також на заняттях гуртка практикуємо:

Лексичні дослідження: «Дослідіть походження фразеологізму «Заговорити зуби». Фразеологізм «заговорити зуби» означає *обдурити, ввести в оману, задурити голову* комусь або відвернути увагу від чогось за допомогою розмови. Це дія, коли хтось намагається щось приховати, вигадуючи історії чи переконуючи іншу людину в чомусь неправдивому. Чи є у нього історичні синоніми? Які сучасні синоніми та антоніми ви можете дібрати?» А ще ми обов'язково досліджуємо, як трансформувалась ця лінгвістична одиниця, адже дійсно, колись існували знахарі, які «заговорювали зубний біль». Чи, наприклад, історія крилатого вислову «Словом можна повести за собою полки». Вихованці з'ясовують, що таке «фрази з подвійним дном». А також ознайомлюються з легендою про те, як спартанці, потрапивши до облоги, звернулись до оракула за допомогою, і він скерував їх до Тіртея, шкільного учителя, який за допомогою слова налаштував вояків на здобуття перемоги. Звісно, Тіртей, будучи простим учителем, володів мистецтвом слова, був бездоганним оратором, ритором і красномовцем.

Фонетичні дослідження: «Визначте, в яких словах наголос падає на перший склад, а в яких – на другий. Проаналізуйте, чи впливає це на значення слова. Чому в українській наголос рухомий, на відміну від інших мов? Чому в деяких словах він подвійний? І кожен приклад підтверджуємо етимологічною довідкою зі словників».

Дослідження граматичних явищ: «Виявіть, як утворюються нові слова в українській мові (наприклад, шляхом додавання суфіксів, префіксів, складання слів). Наведіть приклади з художніх творів».

Синтаксичні дослідження: «Проаналізуйте, як у реченнях з однорідними членами змінюється їхня роль при перестановці лексем, і чи можна взагалі змінити порядок слів, не змінюючи зміст речення? Як впливає також на зміст перестановка розділового знаку?».

Переваги:

Підвищення мотивації: Вихованці стають активними учасниками дослідження в навчальному процесі.

Розвиток критичного мислення: Відвідувачі гуртка вчаться аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки.

Формування навичок самостійності: Завдання вчать вихованців шукати інформацію, планувати свою роботу та контролювати її виконання, досліджуючи при цьому світ українського слова.

Поглиблення знань: Дослідження дозволяють глибше зрозуміти сутність мовних явищ.

Опрацювання науково-методичної проблеми

Передбачає комплексний процес, який включає діагностику проблеми, вивчення фахової літератури, визначення пріоритетних форм і методів

розв'язання, апробацію та впровадження нових рішень, самоаналіз та створення методичних розробок. Ця робота спрямована на підвищення професійної майстерності педагогів та покращення освітнього процесу.

Етапи опрацювання науково-методичної проблеми

Діагностика: Виявлення актуальних проблем шляхом анкетування, спостережень, аналізу результатів навчально-виховної роботи.

Вивчення теоретичних основ: Опрацювання фахової літератури, нормативних документів, вивчення досягнень психолого-педагогічних дисциплін.

Планування: Визначення пріоритетних форм, методів і прийомів розв'язання проблеми.

Складання плану роботи, визначення перспектив.

Розроблення та апробація: Розроблення авторських програм, занять, виховних заходів.

Моделювання ситуацій та їх апробація в реальному освітньому процесі.

Впровадження та аналіз:

Впровадження розроблених рішень у практику.

Самоаналіз та самозвіт про результати роботи.

Узагальнення досвіду: Створення методичних матеріалів, презентацій, творчих звітів за результатами роботи.

Форми роботи

Колективні:

— методичні об'єднання, семінари, тренінги, майстер-класи, творчі звіти, ярмарки педагогічних ідей.

Індивідуальні:

— самостійна діяльність, самоаналіз, консультації.

Форми роботи

Колективні: методичні об'єднання, семінари, тренінги, майстер-класи, творчі звіти, ярмарки педагогічних ідей.

Індивідуальні: самостійна діяльність, самоаналіз, консультації.

Тож системна дослідницька й експериментальна робота та необхідна для цього дослідницька компетентність стали невід'ємною складовою функціональної компетентності педагогів. Адже нова місія та завдання позашкільля потребують від керівників гуртків піднятися до такого рівня інноваційної роботи, коли вони будуть здатні не лише впроваджувати, але й створювати нову практику проведення гурткових занять із високим ступенем узагальнення, виявляти та формулювати наукові закономірності, принципи, створювати новий зміст та високоефективні освітні технології, що забезпечуватимуть якість позашкільньої освіти майбутніх громадян України. Ефективному становленню компетентного, конкурентоспроможного, здатного до саморозвитку та самореалізації педагога-дослідника сприяє створення активного наукового середовища та модернізація, відповідно до компетентнісного підходу, змісту, форм і методів позашкільнього освітнього процесу.

Література

1. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці / І.Д. Бех // Виховання і культура. — 2009. — №1-2 (17-18). — С. 5.
2. Биковська О.В. Реалізація компетентнісного підходу в позашкільній освіті / О.В. Биковська // Позашкільна освіта і виховання. — 2007. — №2. — С. 7-16.
3. Вербицький В.В. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів. URL: <http://surl.li/gjchx> (дата звернення: 13.04.2023).
4. Вербицький В.В. Дослідницька компетентність старшокласників як засіб формування особистості. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України. 2011. С. 44-47.
5. Головань М.С., Яценко В.В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі 7 (2012): 55-62.
6. Гринюк О.С. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання природознавства в старшій школі як умова формування їх творчої активності. Проблеми організації дослідно-експериментальної діяльності в галузі навчання природничо-математичних дисциплін: збірник наукових праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., 27 жовтня 2015 р. ДОШПО. 2015. С. 1-8.
7. Мороз П., Мороз І. Формування дослідницької компетентності засобами сучасного шкільного підручника історії. Проблеми сучасного підручника 24 (2020): 142-162.
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи/ Міністерство освіти і науки України. 2016. 40 с.
9. Покась Л. Формування дослідницької компетентності в учнів на уроках географії. 2012. С. 1-4.
10. Про затвердження Стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування: Міністерство освіти і науки України від 16.10.2019 № 1303. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1303729-19#Text> (дата звернення: 13.04.2023).

11. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII: станом на 14.04.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.04.2023).

12. Сердюк Г.А. Дослідницька компетентність учителя як основа успішної організації дослідно-орієнтованого навчання в науковому ліцеї. 2022. с. 89-92.

13. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. — К.: «К.І.С.», 2003. — С. 13-14.

14. Турчина І., Тополь Є. Дитяча обдарованість як психолого-педагогічна проблема. Молодий вчений. 2021. №11. С. 53-56.

15. Швабл Ю. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті / Ю. Швабл // Вища школа. — 2010. — №1. — С. 31-36.